

Chefsjustitieombudsmannen
Erik Nymansson

Kritik mot Attunda tingsrätt för bristfällig underrättelse till Kriminalvården om hävning av ett häktningsbeslut

Beslutet i korthet: Efter avslutad huvudförhandling i ett brottmål avkunnade Attunda tingsrätt beslut om att häva ett häktningsbeslut avseende den tilltalade i närvaro av bl.a. Kriminalvårdens transportpersonal. Ett skriftligt besked om saken skickades till häktet först en dryg timme senare. När den tilltalade på egen hand tog sig till häktet för att hämta ut sina tillhörigheter blev han kvarhållen där i väntan på klargörande i frågan om han var fortsatt häktad.

ChefsJO framhåller att en underrättelse om hävning av ett beslut om frihetsberövande måste ske på ett sätt som, så långt möjligt, motverkar missförstånd som kan leda till att en person hålls felaktigt frihetsberövad. När ett beslut om att häva ett beslut om frihetsberövande avkunnas i samband med en förhandling är det enligt chefsJO en lämplig ordning att direkt i samband med förhandlingen skicka ett elektroniskt meddelande till Kriminalvården och säkerställa att meddelandet har mottagits eller att lämna ett skriftligt besked till den personal från Kriminalvården som närvarat vid förhandlingen. Tingsrätten kritiserar för den bristfälliga underrättelsen till Kriminalvården.

Initiativet

JO har i ett annat ärende utrett klagomål mot Kriminalvården, häktet Sollentuna (dnr 6417-2025). I anmälan i det ärendet anfördes att Attunda tingsrätt efter avslutad huvudförhandling i ett brottmål beslutade att en tilltalad skulle försättas på fri fot. När han en stund senare skulle hämta ut sina tillhörigheter i häktet hölls han kvar där.

Av Kriminalvårdens yttrande i det ärendet framgick bl.a. följande. Tingsrätten lämnade inte något skriftligt besked till Kriminalvårdens transportpersonal om att häktningsbeslutet hade hävts, utan uppgav att ett sådant skulle mejlas till häktet. Transportpersonalen erbjöd den tilltalade skjuts tillbaka till häktet, men han valde att lämna domstolen på egen hand. Personalen tog inte kontakt med häktet utan förlitade sig på att domstolen skulle meddela häktet per mejl. När den tilltalade kom till häktet för att hämta sina tillhörigheter var han registrerad som häktad i systemet. Vakthavande befäl kontaktade transportledaren, som uppgav att det hade lämnats ett muntligt besked om att de skulle släppa den tilltalade, men att de inte hade fått något skriftligt besked. Omkring kl. 15.45

ringde vakthavande befäl till tingsrätten och fick beskedet att den tilltalade fortfarande var häktad. Vakthavande befäl beslutade att ta in den tilltalade i ett väntrum för att utreda saken vidare. Domstolen skickade kl. 16.14 mejl om att häktningen hade hävts.

Jag beslutade i ett särskilt ärende att granska hur Attunda tingsrätt hade hanterat sin skyldighet att underrätta Kriminalvården om beslutet att häva häktningen.

Utredning

JO begärde att Attunda tingsrätt skulle yttra sig i ärendet.

Den ansvariga rådmannens yttrande

Av tingsrättens yttrande framgick att rådmannen AA, som var ordförande vid den aktuella huvudförhandlingen, anförde bl.a. följande.

Efter att huvudförhandlingen hade avslutats kl. 15.00 beslutade tingsrätten att den tilltalade inte längre skulle vara häktad. Beslutet avkunnades i närvaro av bl.a. parter och transportpersonal från Kriminalvården. Han försäkrade sig om att transportpersonalen hade förstått innebörden av beslutet, vilket de hade gjort. Transportpersonalen frågade om de skulle få med sig en ”lapp” från rätten. Han svarade att tingsrätten senare skulle skicka ett häkningsbesked till Kriminalvården per mejl. För honom framstod det som självklart att transportpersonalen skulle meddela vakthavande befäl eller motsvarande om att häktningen hade hävts, även om tingsrätten hade åtagit sig att mejla ett besked. Den tilltalade lämnade rättssalen genom allmänhetens dörr.

Efter att den enskilda överläggningen var avslutad och han hade återvänt till sitt kontor lämnade tingsnotarien ett utkast till häkningsbesked till honom. Han kontrollerade uppgifterna och bad notarien att mejla beskedet till Kriminalvården. Av verksamhetsstödet Vera framgår att häkningsbeskedet skickades kl. 16.14. Personal från Kriminalvården skickade kl. 16.20 ett mejl till tingsrätten och efterfrågade telefonkontakt angående beskedet, varvid en handläggare ringde upp och bekräftade att häktningen hade hävts.

Enligt hans bedömning har tingsrätten, genom avkunnandet av beslutet att häva häkningsbeslutet, uppfyllt sin skyldighet att underrätta Kriminalvården om beslutet. En annan sak är att den skriftliga underrättelsen borde ha skickats tidigare i samband med beslutet.

Tingsrättens yttrande

Tingsrätten, genom lagmannen BB, anförde bl.a. följande.

Vid den aktuella tidpunkten angavs det i tingsrättens rutiner för häkningsförhandlingar att ett beslut om att häva ett anhållningsbeslut skulle skickas elektroniskt till häktet. Enligt tingsrättens mening ligger det i sakens natur att beskedet skulle skickas genast. Det framgick också att protokollföraren skulle ringa till häktet för att få bekräftat att underrättelsen tagits emot. Att tingsrätten

gör på detta sätt i stället för att som tidigare lämna en handling till Kriminalvårdens personal i rättssalen beror på att protokollen numera färdigställs elektroniskt direkt i förhandlingssalen och kan expedieras omedelbart.

Tingsrätten hade däremot inte lika utvecklade rutiner vid hävning av häktningsbeslut vid huvudförhandling. Rutinen var att en skriftlig underrättelse skulle skickas till häktet, men det fanns ingen tydlig skriftlig instruktion om att även ringa till häktet. Inom ramen för en allmän översyn har rutinerna därefter förtydligats och är nu under ytterligare översyn.

Tingsrätten anser att den skriftliga underrättelsen i detta fall har skickats för sent. Den borde ha skickats direkt i samband med beslutet att häva häktningsbeslutet. Enligt tingsrätten är det dock tveksamt om förseningen innebär att domstolen har brustit i sin underrättelseskyldighet enligt 5 § förordningen (1990:893) om underrättelse om dom i vissa brottmål, m.m. Beslutet har avkunnats i närvaro av Kriminalvårdens personal, som därefter avslutat bevakningen av den tilltalade och låtit honom lämna domstolen på egen hand.

Bedömning

Av 5 § förordningen om underrättelse om dom i vissa brottmål, m.m. framgår att om en domstol upphäver ett häktnings- eller anhållningsbeslut, ska domstolen genast underrätta åklagaren och den myndighet som svarar för förvaringen av den häktade eller anhållne. Som tingsrätten har påpekat innehåller bestämmelsen inte något uttryckligt formkrav för sådana underrättelser.

Ett frihetsberövande är en av de mest ingripande formerna av myndighetsutövning som kan riktas mot en enskild och utgör en omfattande begränsning av den enskildes fri- och rättigheter (jfr 2 kap. 8 § regeringsformen). För den enskildes rättssäkerhet är det grundläggande att användningen av tvångsåtgärder mot honom eller henne sker på ett korrekt sätt. Det kräver att samtliga aktörer inom rättsväsendet tar sitt ansvar för handläggningen och fullgör sina uppgifter med stor noggrannhet.

Ett centralt syfte med den nyss nämnda förordningsbestämmelsen måste vara att säkerställa att ett frihetsberövande upphör så snart som möjligt efter att den rättsliga grunden för detta har fallit bort. En underrättelse måste därför ske på ett sätt som, så långt möjligt, motverkar missförstånd som kan leda till att en person hålls felaktigt frihetsberövad.

En utgångspunkt måste vara att ett besked i skriftlig form generellt sett är tydligare och minskar risken för missförstånd mellan domstolen och den mottagande myndigheten. Min uppfattning är därför att det av rättssäkerhetsskäl i regel inte är tillräckligt att en underrättelse till Kriminalvården enligt 5 § förordningen om underrättelse om dom i vissa brottmål, m.m. lämnas endast

muntligen. När som i detta fall ett beslut om att häva ett beslut om frihetsberövande avkunnas i samband med en förhandling framstår det som en lämplig ordning att direkt i samband med förhandlingen skicka ett elektroniskt meddelande till Kriminalvården och säkerställa att meddelandet har mottagits eller att lämna ett skriftligt besked till den personal från Kriminalvården som närvarat vid förhandlingen.

I det aktuella fallet är det utrett att tingsrätten har avkunnat beslut om att häva häktningsbeslutet i närvaro av bl.a. Kriminalvårdens transportpersonal och först en dryg timme senare skickat ett skriftligt besked om saken till häktet. Enligt uppgifter från Kriminalvården har vakthavande befäl ringt till tingsrätten för att kontrollera om häktningsbeslutet hävts, men fått beskedet att den tilltalade fortfarande var häktad. Tingsrätten har anmärkningsvärt nog inte berört den saken i sitt svar till JO. Jag finner det dock inte motiverat att vidta ytterligare utredningsåtgärder för att försöka få klarhet i denna fråga.

Jag kan konstatera att tingsrättens dröjsmål med att tillhandahålla en skriftlig underrättelse om beslutet att häva häktningsbeslutet har bidragit till oklarhet inom Kriminalvården om huruvida häktningen fortfarande bestod, vilket olyckligtvis ledde till att den tilltalade hölls kvar i väntan på klargörande i häktningsfrågan (se JO Katarina Pålssons beslut denna dag, dnr 6417-2025). Denna händelseutveckling hade enligt min uppfattning kunnat undvikas om Kriminalvården genast hade fått ett skriftligt besked.

Sammantaget gör jag bedömningen att den underrättelseskyldighet som följer av 5 § förordningen om underrättelse om dom i vissa brottmål, m.m. inte har uppfyllts. Jag är kritisk till den bristfälliga underrättelsen. Tingsrätten har vid den aktuella tidpunkten saknat tydliga skriftliga rutiner för underrättelser i situationer som den nu aktuella, vilket kan ha bidragit till att hanteringen har brustit i detta fall. Min kritik bör därför riktas mot tingsrätten. Med det sagt är det positivt att rutinerna ses över.

Ärendet avslutas.

Beslutet har fattats av chefsJO Erik Nymansson. Dokumentet har fastställts digitalt och har ingen underskrift.

Rättssakkunniga Lovisa Danielsson har föredragit ärendet och byråchefen Stefan Nyman har deltagit i beredningen.